

CENA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
ZA KRAJINU
2014

Vážení priatelia krajiny,

oprávnené existuje veľa definícií krajiny, ktoré sa ju snažia popísať a ohraničiť. Ale nikto nespochybní, že krajina je priestor, kde žijeme, pracujeme, kde sa stretávame, oddychujeme. Je to priestor, na ktorom nám záleží.

Sú to naše polia, domy, ulice, námestia, dvory, pasienky, hory, lúky. Ako v tomto priestore žijeme, takú krajinu vytvárame. A krajina nám naopak určuje ako kvalitne žijeme a budeme žiť.

Krajina nás definuje a časovo obmedzuje. Prebieha v nej každodenne súboj záujmov a aktivít. Preto je nesmierne dôležité, aby sme jej venovali náležitú pozornosť, uvedomujúc si, že krajina je kľúčovým prvkom priaznivých podmienok pre život jednotlivca i spoločnosti. Pritom jej ochrana, manažment a plánovanie sú spojené s právami a povinnosťami každého z nás.

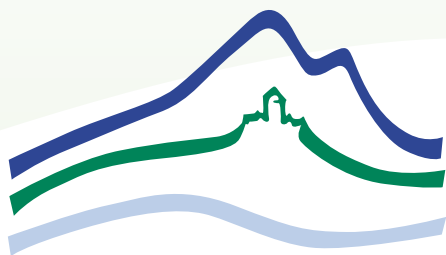
Kvalita a rozmanitosť európskej krajiny predstavujú spoločný zdroj a je nesmierne dôležité spolupracovať v záujme jej ochrany, manažmentu a plánovania. Tento spoločný cieľ je obsiahnutý v Európskom dohovore o krajine, ktorý vytvára základný rámec starostlivosti o krajinu v Európe. Dohovor nám pripomína, že o krajinu sa treba starať, že je nutné poznať jej cieľovú kvalitu a koordinovať aktivity, ktoré ju pretvárajú, menia, poškodzujú, ale aj chránia. Dohovor nám kladie za povinnosť zvyšovať povedomie o hodnote krajiny, vychovávať a vzdelávať, ukazovať príklady dobrej praxe a vytvárať priestor pre odbornú diskusiu.

Práve toto je cieľom udeľovania Ceny Slovenskej republiky za krajinu, ktorej tretí ročník sa uskutočnil v roku 2014. Do rúk sa Vám dostáva informačný materiál o projektoch, ktoré naplňajú poslanie dohovoru, riešia opatrenia, prispievajúce k starostlivosti o krajinu, pomáhajú jej. Tieto projekty si zaslúžia prezentáciu, nakoľko sú vzormi pre ďalších. Sú inšpiráciami, príkladmi dobrej praxe a postupy ich realizácie možno opakovať v rôznych častiach Slovenska.

Ďakujem všetkým, ktorí venovali čas krajine a prezentovali ich činnosti. Laureátovi gratulujem k získaniu ocenenia a prajem, aby s úspechom reprezentoval Slovenskú republiku na európskej pôde. Verím, že úspechy ocenených budú inšpiráciou pre množstvo subjektov, ktoré každodenne realizujú svoje činnosti v krajine, prispievajú k starostlivosti o ňu a budú výzvou k ich prezentácii v ďalšom ročníku Ceny Slovenskej republiky za krajinu.

Martin Lakanda
manažér Ceny Slovenskej republiky
za krajinu

Európsky dohovor o krajine

EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION CONVENTION EUROPÉENNE DU PAYSAGE

Európsky dohovor o krajine je prvou medzinárodnou zmluvou, ktorá sa týka všetkých aspektov európskej kultúrnej krajiny. Prináša prevratný pohľad na dosiaľ prevládajúci názor, že krajine tvoriacej priaznivé podmienky na život jednotlivca v spoločnosti rozumejú iba experti. Posilňuje význam krajiny ako dôležitej súčasti kvality života ľudí v mestách i na vidieku. Chápe krajinu ako základnú súčasť európskeho prírodného a kultúrneho dedičstva, upevňujúcu našu európsku identitu. Uznáva pranie verejnosti užívať krajinu vysokej kvality a zohrávať aktívnu úlohu pri jej ďalšom rozvoji. Dohovor Rady Európy je spoločným európskym nástrojom zameraným na ochranu, manažment a plánovanie, uznávajúc, že kvalita a rozmanitosť európskej krajiny predstavuje náš spoločný zdroj, pri ochrane ktorého máme navzájom všetci spolupracovať. Cieľom dohovoru je zaviesť vhodnú politiku, koncepcie a opatrenia v komplexnej starostlivosti o všetky typy krajiny.

V súčasnosti je dohovor podpísaný v 40 členských krajinách Rady Európy. Dohovor nepodpísali Albánsko, Rakúsko, Estónsko, Nemecko, Lichtenštajnsko, Monako a Rusko.

- *Krajina*
- *Cieľová kvalita krajiny*
- *Ochrana krajiny*
- *Typológia krajiny*
- *Krajinné plánovanie*
- *Charakteristický vzhľad krajiny*
- *Manažment krajiny*
- *Krajinná koncepcia*
- *Účast' širokej verejnosti*
- *Európska spolupráca*
- *Vzdelávanie*

Európsky dohovor o krajine

otvorený na podpis: 20.10.2000 vo Florencii
vstup do platnosti 1.3.2004

Slovenská republika

podpis 30.5.2005
ratifikácia 9.8.2005
vstup do platnosti 1.12.2005

Cena Slovenskej republiky za krajinu

Starostlivosť o krajinu je komplex činností vedúcich ku kvalitnej ochrane, plánovaniu a tvorbe krajiny. Na rozdiel od tradične chápanej ochrany prírody môžeme v tejto súvislosti hovoriť o zámerných procesoch formovania krajiny, s cieľom udržať alebo zlepšiť jej kvalitu. V súčasnom vnímaní starostlivosti o krajinu, v zmysle Európskeho dohovoru o krajine, má veľký význam samotné uchovanie identity krajiny, jej charakteristických črt, uvedomujú si fakt, že samotná krajina predstavuje základ nášho prírodného, ale aj kultúrneho dedičstva. V poslednej dobe je čoraz väčší dôraz kladený na výchovu a naše vzdelávanie v oblasti vnímania krajiny, ale aj akceptácie názorov miestneho obyvateľstva na cieľovú kvalitu krajiny, v ktorej obyvatelia žijú. Kvalitný manažment krajiny môžeme dosiahnuť komplexným systémovým prístupom – ochranou krajiny, vhodným plánovaním a citlivou tvorbou krajiny. Ako aj činnosťami, ktoré majú z hľadiska perspektívy udržateľného rozvoja zabezpečiť a zosúladiť sociálne, hospodárske a environmentálne procesy v krajine.

Ocenenie skúseností dobrej praxe

Významným prvkom v spoločných tendenciách Európskych štátov v systéme starostlivosti o krajinu je samotný prenos a sieťovanie skúseností, inovatívnych postupov a metód v krajinom manažmente, ktoré slúžia k napĺňaniu cieľov stanovených v spoločnej medzinárodnej dohode – Európskom dohovore o krajine. Príklady dobrej praxe predstavujú významný stimulačný nástroj v systéme starostlivosti o krajinu, zaslúžia si príslušnú publicitu a hlavne rozširovanie výsledkov dosiahnutých v jednotlivých projektoch. Jedným zo spôso-

bov je aj ocenenie týchto aktivít smerujúce k poukázaniu na ich vzorové hodnoty.

Aj v našich národných podmienkach sa realizovalo množstvo projektov zameraných na starostlivosť o krajinu, ktoré môžu slúžiť ako príklady dobrej praxe a je potrebné na ne poukázať a prezentovať ich. Slovenská republika, uvedomujúci si čoraz vzrastajúci význam krajiny v procese udržateľného rozvoja našej spoločnosti, prístupuje ako zmluvná strana Európskeho dohovoru o krajine k udeľovaniu Ceny Slovenskej republiky za krajinu.

Cena Slovenskej republiky za krajinu sa udeľuje v dvojročnom cykle, v každom párnom roku. V nepárnom roku je laureát národnej ceny nominovaný na **Cenu Rady Európy za krajinu** ako reprezentant Slovenskej republiky. V roku 2010 bol vyhlásený prvý ročník a oprávnení kandidáti sa po prvýkrát uchádzali o Cenu Slovenskej republiky za krajinu.

Oprávnení kandidáti

- miestne a regionálne samosprávy,
- združenia miestnych a regionálnych samospráv,
- cezhraničné združenia miestnych a regionálnych samospráv,
- mimovládne organizácie.

Oprávnené projekty

Oprávnenými projektmi sú projekty s charakterom implementovaných krajiných koncepcií a opatrení, spĺňajúce kritériá pre posudzovanie Ceny Slovenskej republiky za krajinu. Projekty je možné priamo prihlásiť, alebo môžu byť navrhnuté inou právnickou alebo fyzickou osobou.

Priebeh udeľovania Ceny Slovenskej republiky za krajinu v roku 2014

Vyhlasovateľom Ceny Slovenskej republiky za krajinu je Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a organizáciu udeľovania ceny zabezpečuje **národný koordinátor Ceny Slovenskej republiky za krajinu** – Slovenská agentúra životného prostredia.

Oficiálne vyhlásenie tretieho ročníka Ceny Slovenskej republiky za krajinu (ďalej len cena) sa uskutočnilo dňa 26. marca 2014 pri príležitosti VI. ročníka Informačného dňa Európskeho dohovoru o krajine v priestoroch Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice, Technická univerzita Zvolen.

Harmonogram udeľovania Ceny Slovenskej republiky za krajinu v roku 2014

Na oficiálnom vyhlásení tretieho ročníka ceny bol stanovený termín akceptácie prihlášok na 30. 6. 2014. Po jeho uplynutí a po administratívnej kontrole prihlášok (do 14. 7. 2014) národný koordinátor zverejnil nominované projekty, ktoré splnili kritériá ceny. Nominované projekty boli obhajované pred odbornou komisiou zloženou zo zástupcov verejnej správy, akademickej obce a tretieho sektora pôsobiaceho v danej oblasti.

Členovia odbornej komisie

Manažér Ceny Slovenskej republiky za krajinu:

Ing. Martin Lakanda – SAŽP Banská Bystrica

Zloženie odbornej komisie:

Doc. Ing. Ingrid Belčáková, PhD. – STU, FA Bratislava

Ing. Aleš Bilek – Čiernohorská železnica, n. o.

Doc. Ing. Peter Jančura, PhD. – TU, FEE Zvolen

Ing. Martin Lakanda – SAŽP Banská Bystrica

Mgr. Pavlína Mišíková – MŽP SR Bratislava

Ing. Andrej Švec – SAŽP Banská Bystrica

Doc. Ing. Ľubica Zaušková, PhD. – UMB, FPV Banská Bystrica

Organizačná garancia:

Ing. Lucia Vačoková – SAŽP Banská Bystrica

Hodnotiacia komisia zasadala v dňoch 15. – 16. augusta 2014 v Banskej Bystrici, kde kandidáti v rámci prezentácie predstavili svoje projekty a odpovedali na otázky komisie. Členovia odbornej komisie následne zhodnotili komplexnosť a celkový prínos projektov v starostlivosti o krajinu, mieru naplnenia kritérií pre posudzovanie ceny, príkladnosť, opakovateľnosť a udržateľnosť projektov i kvalitu predložených podkladov. Na základe zhodnotenia výsledkov určila komisia laureáta ceny. Národný laureát Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2014 získava nomináciu Slovenskej republiky na Cenu Rady Európy za krajinu 2015. V zmysle článku 11 Európskeho dohovoru o krajine tak bude jediným zástupcom Slovenskej republiky. Okrem laureáta Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2014 boli odbornou komisiou udelené projektom osobitné uznania.

Hodnotiace kritériá

Cena Slovenskej republiky za krajinu je čestným ocenením. Jej cieľom je oceniť aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny. Cena je motivačným nástrojom v podpore starostlivosti o krajinu a ocenením príkladných snáh o dosiahnutie požiadaviek, kladených v procese implementácie Európskeho dohovoru o krajine. Slovenská republika udeľuje túto cenu s cieľom prezentovať úspešné aktivity smerujúce k ochrane, manažmentu a plánovaniu krajiny, a následne nominovať laureáta na Cenu Rady Európy za krajinu.

V rámci hodnotenia boli nominované projekty posudzované prostredníctvom štyroch základných kritérií, ktoré sú definované v zmysle uznesenia CM/Res (2008)3 o pravidlách vzťahujúcich sa na **Cenu Rady Európy za krajinu** a kritériom udržateľnosti projektu.

1. Trvalo udržateľný územný rozvoj

Predložené ukončené projekty musia poskytovať hmatateľnú formu ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajiny. To znamená, že projekty musia byť v čase predloženia kandidatúry ukončené a k dispozícii pre užívanie verejnosťou najmenej tri roky.

Okrem toho tieto projekty musia:

- byť súčasťou koncepcie trvalo udržateľného rozvoja a musia byť v súlade so strategickými dokumentmi danej oblasti,
- preukázať svoju environmentálnu, sociálnu, ekonomickú, kultúrnu a estetickú udržateľnosť,
- eliminovať alebo naprávať poškodenia krajinných štruktúr,
- pomáhať pri zveľaďovaní a zlepšovaní kvality krajiny a tvorbe jej nových kvalít.

2. Vzorová hodnota

Implementácia koncepcie alebo opatrení, projektov, ktoré viedli k zlepšeniu ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajiny, musí predstavovať príklad správnej praxe hodný nasledovania ostatnými subjektmi.

3. Účasť verejnosti

Koncepcia alebo opatrenia implementované so zreteľom na ochranu, manažment a/alebo plánovanie krajiny, by mali zahŕňať aktívnu účasť verejnosti, miestnych a regionálnych orgánov, miestnych aktérov a mali by jasne vyjadrovať cieľovú kvalitu krajiny. Verejnosť by mala byť schopná zúčastniť sa dvoma spôsobmi súčasne:

- prostredníctvom dialógu a výmenami názorov medzi členmi spoločnosti (napríklad verejné stretnutia, diskusie, postupy účasti a konzultácie v teréne),
- prostredníctvom postupov pre účasť verejnosti na plánovaní koncepcií implementovaných národnými, regionálnymi a miestnymi orgánmi.

4. Zvyšovanie vedomia

Projekty nominované na Cenu Slovenskej republiky za krajinu musia byť súčasne zamerané na zvyšovanie povedomia občianskej spoločnosti, súkromných organizácií a verejných orgánov týkajúcich sa hodnoty krajiny, jej úlohy a zmien v krajine.

Udržateľnosť projektu

Predložené projekty musia mať zabezpečenú udržateľnosť projektu nielen do súčasnej doby, ale aj do budúca.

Obec Dravce

www.dravce.ocu.sk

Nominovaný projekt:

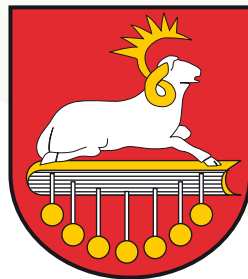
Revitalizácia krajiny a protipovodňové opatrenia

Kontaktná osoba: Ing. Elena Bašistová

Adresa: Dravce 27

053 14 Dravce

e-mail: starostka.dravce@gmail.com

Obec Dravce sa nachádza na južných svahoch Levočských vrchov, v členitom teréne v rozpätí nadmorskej výšky od 554 do 871 m. Geologická predispozícia územia ležiaceho vo flyšovom pásme, spolu so sceľovaním poľnohospodárskej pôdy do monokultúrnych makroštruktúr, narušujúcim ekologickú únosnosť územia, sú v období privalových dažďov príčinou kumulácie povrchovej vody, ktorá spôsobuje nekontrolovateľný prívod vody do zastavaného územia.

Cieľom projektu bolo prostredníctvom revitalizácie krajiny zvýšiť jej akumuláciu a vodozadržnú schopnosť ako prevenciu pred povodňami. Realizáciou projektu sa dosiahol zníženie povodňového rizika prioritne v poľnohospodárskej a lesnej krajine a následné zmiernenie účinkov extrémnych privalových vôd v zastavanom území.

V krajine bolo potrebné vytvoriť podmienky pre spomalenie odtoku, čo sa dosiaholo budovaním prírodných akumulčných zemných prvkov, ktoré majú prirodzenú schopnosť zadržiavať vodu v krajine. V rámci projektu boli vybudované infiltračné jamy a suché hrádzky na prirodzených depresíach, optimalizoval sa

priečny profil vybraných lesných a poľných ciest na zabránenie odtoku do zastavaného územia a jeho nasmerovanie na lesné alebo trávnaté plochy. Odrážky na cestách boli odvodnené do vsakovacích jám a bolo vybudovaných 470 ks drevených, kamenných a kombinovaných hrádzok, 90 ks zasakovacích jám so zadržnou kapacitou 30 903 m³. V rámci projektu sa formou odrážok zrevitalizovalo 11 121 bm lesných a poľných ciest, čím sa vodozadržná schopnosť územia zvýšila a povrchový odtok bol eliminovaný.

Počas realizácie projektu boli vytvorené dočasné pracovné miesta pre dlhodobozamestnaných obyvateľov obce. Celkom 17 občanov dostalo postupne príležitosť zapojiť sa do pracovného procesu, čo podporilo ich sebavedomie a zvýšilo pracovné návyky a následne sa niektorí z nich, v priebehu alebo po ukončení projektu, zamestnali. V súčasnosti je projekt udržiavaný aktivačnými pracovníkmi obce.

Výsledky projektu sa ukázali už v priebehu jeho samotnej realizácie. V dôsledku privalových dažďov sa v lokalitách, kde už protipovodňové opatrenia boli realizované, preukázala

Hrádzka

Práce na hrádkach

ich účinnosť. Na poľnohospodárskej a lesnej pôde došlo k zadržaniu vody, čím bola uchránená zastavaná časť obce. Občania a miestne poľnohospodárske družstvo sa o realizáciu prác aktívne zaujímali, ale o význame projektu sa presvedčili najmä po tom, ako vykonané opatrenia uchránili ich majetok.

Uskutočnením aktivít projektu sa dosiahla akumulácia vody počas privalových dažďov v hornom úseku vodného toku, spomalenie odtoku a eliminácia privalových vôd ohrozujúcich zastavané územie obce. Zadržiavanie vody pomáha aspoň čiastočne krajine vyrovnať sa so zmenami v dôsledku makroštrukturálneho hospodárenia.

Celkový pohľad

Hrádzka

Obec Horný Tisovník

www.hornytisovnik.sk

Nominovaný projekt:

Obnova historickej pamäte miesta

Kontaktná osoba: Ján Kluka

Adresa: Horný Tisovník 77

962 75 Horný Tisovník

e-mail: htisovnik@podpolanou.sk

Obec Horný Tisovník bola jednou z obcí severozápadnej časti Novohradu, kde sa na prelome 19. a 20. storočia (1870 – 1911) zhotovovali pozoruhodné ľudové kamenné a drevené náhrobníky evanjelikov a. v., avšak dnes je z hľadiska regionalizácie najjužnejšou obcou Podpoľania. Najzachovalejšie novohradské náhrobníky sa zachovali práve v Hornom Tisovníku, kde obec pre ich záchranu vybudovala expozíciu „in situ“.

Realizácia projektu sa začala v roku 2004, kedy obec vyčistila dovtedy neprístupný priestor sto rokov starého cintorína s bohato zdobenými, tvarovanými a kolorovanými ľudovými kamennými náhrobníkmi. Myšlienka pretvorenia tohto priestoru v miesto, ktoré by bolo svedectvom remeselnej zručnosti, výtvarného čítania a duchovných predstáv predkov, vznikla v roku 2008. Počas trvania projektu bolo pod odborným dohľadom očistených a farebne obnovených takmer 80 kamenných ľudových náhrobníkov a umiestnených 27 replík drevených náhrobníkov. Centrálny priestor cintorína bol upravený, doplnený o lavičky, informačné tabule a v roku 2011 v ňom pribudla replika drevenej brány z Veľkého Lomu.

Náhrobníky sú pozoruhodné predovšetkým svojou výtvarnou stránkou. Sú skutočnou kamennou databázou znakov a symbolov tradičného roľníckeho prostredia. Objavovali sa na nich antropomorfné a zoomorfné motívy, mimoriadne bohatá je geometrická a rastlinná ornamentika. Monotónna sivastá farba kameňa viedla ich tvorcov k farebnému dotvoreniu. Farbami sa zvýrazňovala ornamentálna výzdoba, rovnako i samotný text, dominovali červená, modrá, biela, ale i čierna farba. Kamenné náhrobníky sú odvodené z renesančných oltárov evanjelických kostolov regiónu a tvar drevených náhrobníkov je možné pokladať za štylizáciu postavy človeka. Ľudové náhrobníky sú skutočnou oslavou človeka, jeho viery i života, oslavou prírody. Je to krása a umenie prameniace z nutnosti a jednoduchosti materiálneho sveta a bohatosti sveta duchovného.

Do realizácie projektu sa zapojili miestni remeselníci a živnostníci, obyvatelia Horného a Dolného Tisovníka, a to formou dobrovoľníckych a aktivačných prác. Komplexná starostlivosť o priestor je náročná, vzhľadom na charakter priestoru a špecifickosť terénu. Hlavnou činnosťou naďalej zostáva dopĺňanie jednotlivých prvkov.

Hlavná informačná tabuľa

Repliky drevených novohradských náhrobníkov

Výsledkom projektu je nielen obnova cintorína, ktorý sa už pomaly vytrácal z pamäti miestnych obyvateľov, ale aj obnova kultúrnej hodnoty náhrobníkov a symbolického miesta v krajine, čím sa obec Horný Tisovník čoraz viac dostáva do povedomia verejnosti, a to nielen v rámci regiónu. Stáva sa tak východiskovým bodom pre putovanie za ľudovými náhrobníkmi po celej severozápadnej časti Novohradu a zdrojom posilnenia regionálnej identity prostredníctvom tohto unikátneho ľudového výtvarného prejavu.

O výnimočnej hodnote tohto miesta i projektu záchrany svedčí ocenenie, ktoré získala obec Horný Tisovník – *Cena časopisu Pamiatky a múzeá za rok 2010*.

Schránka s informačnými textami

Replika drevenej vstupnej brány do cintorína

Obec Liptovská Teplička

www.liptovskateplicka.sk

Nominovaný projekt:

Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr

Kontaktná osoba: Mgr. Slavomír Kopáč

Adresa: Ul. Štefana Garaja 398/16

059 40 Liptovská Teplička

e-mail: obec@liptovskateplicka.sk

Obec Liptovská Teplička je situovaná v hornej časti Čiernovážskej doliny, na severnom úpätí Nízky Tatier pod prírodnou dominantou Kráľova hoľa. Zástavba obce Liptovská Teplička je osadená v členitom teréne, kde dominuje okolitá starostlivo obhospodarovaná krajina.

Nominovaný projekt je zameraný na zachovávanie unikátnych historických krajinných štruktúr, reprezentovaných terasovitými políčkami, ktoré vznikli oraním do strmého svahu a navrhovaním skál po ich okrajoch a taktiež unikátnymi hospodárskymi objektmi v krajine – pivnicami na uskladnenie zemiakov vhlbenými do zeme, či súborom stodôl, ktoré dodnes plnia svoju pôvodnú funkciu.

Historické krajinné štruktúry majú mimoriadny význam, pretože sa nachádzajú v bezprostrednom kontakte so sídlom a spoluvytvárajú charakteristický vzhľad krajiny. Sú súčasťou pamäte krajiny, identity človeka krajiny. Plnia aj ďalšie funkcie v krajine, týkajúce sa krajinej diverzity, regulácie vody v krajine, udržania biodiverzity a pod.

Obec v súčinnosti s hlavným partnerom projektu – Poľnohospodárskym podielníckym

družstvom (PPD) Liptovská Teplička a s občanmi obce vyvíja aktivity na zachovanie tejto výnimočnej krajiny a na udržanie foriem využívania krajiny jej tradičným obhospodávaním (kosením, prepásaním, bez narušovania medzí, hnojením predovšetkým maštalným hnojom, výrubom prebytočných náletových drevín). Obec formou územného plánu a reguláciou limituje výstavbu v historických štruktúrach poľnohospodárskej krajiny, zabezpečuje ich ochranu ako dedičstva pre ďalšie generácie. Prostredníctvom projektu sa pomáha vytvárať vysoko estetický a unikátny kolorit obce, uchovávať kultúrny vzhľad krajiny, podporovať vzťah ku krajine ako hodnote, vnímať a využívať historické krajinné štruktúry ako možný zdroj obživy, napríklad formou spracovania bio výrobkov.

Bez spolupráce obce a hlavného partnera projektu by unikátnosť prítomných historických krajinných štruktúr nebolo možné zachovať. Vďaka lokálpatriotizmu občanov a poľnohospodársky aktívnych subjektov sa neprístupilo k možnosti sceľovať jednotlivé medze, naopak, ich pravidelné obhospodarovanie len prispieva k ich zachovaniu.

Výnimočná krajina v okolí obce

Unikátne terasovité políčka

Výstupom projektu je unikátny vzhľad krajiny, zvýšený počet návštevníkov obce zaujímajúcich sa o krásu krajiny a tradície s ňou súvisiace, udržiavanie a návrat k hospodáreniu na historických krajinných štruktúrach.

Udržateľnosť projektu je zabezpečovaná neustálou spolupracou medzi obcou, PPD Liptovská Teplička a občanmi obce. Efekt projektu je zvyšovaný neustálou osvetou počas podujatí v obci, na výstavách a konferenciách. Zachovaný vzhľad krajiny je ponúkaný ako jedinečná pridaná hodnota pre potreby rozvoja cestovného ruchu, najmä formou agroturistiky.

Obec Liptovská Teplička je nositeľkou titulu *Dedina roka 2007* a v súťaži o Európsku cenu obnovy dediny v roku 2008 sa umiestnila na 2. mieste. Miestny chotár bol v roku 2007 ohodnotený ako *Chotár roka* a partner PPD Liptovská Teplička za svoje ekologické poľnohospodárstvo nosí titul *Biofarma roka 2013*.

Tradičné obhospodarovanie pôdy

Oranie po vrstevniciach

Priatelia trstenskej prírody, o. z.

Nominovaný projekt:

Revitalizácia meandra Starého Hornádu

Kontaktná osoba: Rastislav Šelepý

Adresa: Osloboditeľov 22

044 11 Trstené pri Hornáde

e-mail: selepsky.rasto@gmail.com

Priatelia trstenskej prírody
o. z.

Cieľom občianskeho združenia je prispieť svojou činnosťou k ochrane životného prostredia a k zlepšeniu jeho kvality v obci Trstené pri Hornáde a jej okolí, zvyšovať informovanosť verejnosti o súčasnom stave životného prostredia, o jeho príčinách a dôsledkoch a tiež podporovať environmentálne vzdelávanie. Združenie vzniklo v roku 2009 ako odraz stúpajúcej nespokojnosti s kvalitou životného prostredia v obci, okolí i v regióne.

Projekt bol zameraný na revitalizáciu meandra Starého Hornádu, čím sa miestu, kde sa dlhé roky zhromažďoval komunálny a biologický odpad, podarilo prinavrátiť pôvodný charakter. Realizácia projektu sa začala v apríli 2009. Na revitalizačných aktivitách, najmä na manuálnej úprave terénu, zbere a triedení odpadu, ošetrovaní poškodených trvácich drevín, výrobe a osadení drevených prvkov, čistení vodnej plochy sa bez nároku na odmenu podieľali obyvatelia obce a niekoľko miestnych podnikateľských subjektov. Úprava a čistenie dna a brehov meandra sa nezaobišli bez ťažkých mechanizmov. Počas realizácie projektu prebehla informačná kampaň, ktorej výsledkom bolo priame zapojenie 58 dobrovoľníkov do projektu, čím sa z pasívnych sťažovateľov stali

aktívni spolupracovníci na zlepšení prostredia, v ktorom sami žijú.

Výsledkom projektu je zrevitalizovaných 1000 metrov brehu mŕtveho ramena a približne 1 hektár vodnej plochy, odkiaľ bolo vynesenej 150 pneumatík a 3 veľkoobjemové kontajnery komunálneho odpadu. Aktivity boli zamerané aj na vyčistenie priestoru (30 árov) od nežiaducej vegetácie a vysadenie 150 drevín v lokalite. Do priestoru bola osadená drobná architektúra, altánky, lavičky, čím sa meander postupne menil na oddychové miesto pre miestnych i ľudí zo širokého okolia. Vytvorila sa *Ekoučebňa* v prírode pre žiakov miestnej základnej školy, ktoré sú do aktivít zapájané od začiatku realizácie projektu.

Revitalizácia územia pozdvihla hodnotu tohto miesta, prispela k zlepšeniu biodiverzity územia, zvýšila pocit spoluzodpovednosti občanov za starostlivosť a ochranu územia Starého Hornádu i celého okolia. Projekt výrazne prispel k zlepšeniu vzhľadu krajiny, keď z nelegálneho úložiska komunálneho odpadu a miesta takmer zaniknutého usádzaním naplavenín z povodní vzniklo miesto, ktoré spája i vychováva ľudí. Nadšenie zástupcov občianskeho združenia

Pohľad z východného brehu

Dobrovoľníci odstraňujú odpad

si pre spoluprácu pri zveľaďovaní priestoru získalo aj ďalšie subjekty – miestnu základnú školu, regionálne združenie obcí Mikroregiónu Hornád, členov rybárskeho zväzu, ale i ďalšie občianske združenia.

V priestore meandra sa konajú environmen-tálne vzdelávacie aktivity pre mládež, ktorých súčasťou je aj výsadba a starostlivosť o dreviny, zhotovovanie a inštalovanie vtáčích búdok. Priamo v prírode môžu žiaci a pedagógovia pozorovať chránené vodné vtáctvo. Miesto je navštevované domácimi i zahraničnými turistami. Zrevitalizované územie je každý rok udržiavané a zveľaďované. Pribudla nová architektúra, južná časť ramena bola prepojená s hlavným tokom Hornádu dotačným kanálom a s pomocou rybárskeho zväzu bol meander zarybnený. V blízkej budúcnosti sa pripravuje úplné sprietočnenie mŕtveho ramena a vy-budovanie prístavu pre vodnú turistiku na rieke Hornád.

Výsadba drevín

Dobrovoľníci

ProPolis, n. o.

www.propolis.sk

Nominovaný projekt:

Kolookruh Sĺňava – rekreačno-náučný okruh

Kontaktná osoba: Viliam Vavro

Adresa: Hlboká 16

921 01 Piešťany

e-mail: propolis@propolis.sk

ProPolis je nezisková organizácia pre trvalo udržateľný život občianskej aktivity a rozvoj demokracie v piešťanskom regióne. Organizácia poskytuje služby v oblastiach presadzovania záujmov obyvateľov mesta pri realizácii takých aktivít v regióne mesta, ktoré majú vplyv na životné prostredie a kvalitu života, prezentácie a obhajoby návrhov a stanovísk obyvateľov orgánom štátnej správy a miestnej samosprávy, organizovania akcií a aktivít pre rozvoj a ochranu kultúrnych hodnôt regiónu, organizovania vzdelávacích podujatí, pri angažovaní sa na prehlbovaní občianskej demokracie, v oblasti tvorby, ochrany a skvalitňovania životného prostredia, aktivizácii občianskej spoločnosti v regióne mesta.

Nezisková organizácia prišla s myšlienkou úpravy málo využívaného okolia jazera Sĺňava a jeho pretvorenia na miesto trávenia voľného času občanov i návštevníkov mesta Piešťany. Spracovaný bol projekt realizácie, ktorý sa konzultoval s orgánmi štátnej správy na úseku životného prostredia, neskôr bola vyhotovená i dopravná štúdia. Projekt Kolookruhu bol prezentovaný na zasadnutiach mestského zastupiteľstva v Piešťanoch. Nezisková organizácia šírla osvetu medzi obyvateľmi mesta

formou informačných letákov, miestnej tlače i internetu a pripomienky od občanov sa stali podkladom pre ich zapracovanie do projektu.

Budovanie rekreačno-náučného okruhu bolo rozdelené do 4 etáp. Realizácia projektu začala v roku 2002, do roku 2007 boli zrealizované tri etapy okruhu na území mesta Piešťany, čo predstavuje 4 900 m úseku z celkových približne 12 000 m. Projekt bol financovaný z vlastných zdrojov neziskovej organizácie a z rozpočtu mesta Piešťany. Prevádzka (údržba) dokončených častí zatiaľ nezaťažuje zdroje samospráv na trase okruhu, t. j. mesto Piešťany, obce Banka, Ratnovce, Sokolovce a Drahovce. ProPolis, n. o., uzatvorila s Mestom Piešťany zmluvu, na základe ktorej sa zaväzuje z vlastných zdrojov zabezpečovať údržbu diela a priebežne aj jeho zhodnocovanie. Vybudovala sa donorská informačná tabuľa a neskôr aj výsadba zelene v jednej časti trasy. V prípade zmeny situácie sa mesto zaviazalo prevziať túto úlohu.

Projekt prispel k propagácii regiónu, vzbudil záujem verejnosti o životné prostredie a veci verejné a celkovo zatriktívnil mesto Piešťany. Naplnil sa aj ďalší cieľ projektu, dosiahnutie

Priebeh prác pri budovaní okruhu

Pred odovzdaním

vyššej návštevnosti, turistickej a podnikateľskej atraktívnosti Mesta Piešťany, a to na princípoch trvalo udržateľného rozvoja, s dôrazom na zachovávanie prírodného charakteru územia.

Z plánovaného projektu zostáva ešte dokončiť úseky v časti Lodenica a v katastrálnych územiach okolitých obcí. Partnerom projektu bolo okrem mesta Piešťany i Povodie Váhu OZ Piešťany. Popularita okruhu medziročne neustále narastá, a to aj vďaka ďalším nadväzujúcim aktivitám v trase okruhu. Ročná návštevnosť trasy presahuje 200 000 návštevníkov a v minulosti nie veľmi využívané územie sa stalo jednou z hlavných atraktív územia na trávenie voľného času občanov i návštevníkov mesta Piešťany.

Dokončená prvá etapa

V prevádzke

TRIPTYCH, o. z.

www.hidepark.sk

Nominovaný projekt:

Hidepark Nitra – revitalizácia priestoru pre kultúrne aktivity

Kontaktná osoba: Marek Hattas

Adresa: Jurkovičova 23

949 11 Nitra

e-mail: info@hidepark.sk

Občianske združenie TRIPTYCH je nezávislou a dobrovoľnou organizáciou združujúcou fyzické a právnické osoby s cieľom uspokojenia ich záujmov a potrieb v oblasti kultúry, a to organizovaním hudobných festivalov, umeleckých besied, koncertov, vernisáží, workshopov, vytváraním priestorov pre umelecké komunity, vydávaním tlačovín, vytváraním informačných sietí, a tiež spoluprácou so štátnymi a neštátnymi inštitúciami doma i v zahraničí.

Komunita mladých Nitranov chýbal priestor pre život v meste, kde by mohli zmysluplne tráviť svoj voľný čas, a tak si za riekou Nitra vytvorili miesto pre nezávislú kultúru, alternatívne športy, ekológiu, vzdelávanie. Z bývalej čiernej skládky odpadu a kalového poľa cukrovej repy časom vznikol verejný multifunkčný priestor. Projekt je realizovaný od roku 2010 a zastrešuje ho občianske združenie TRIPTYCH v spolupráci s 10 občianskymi združeniami.

Hidepark je živý park, ktorý sa cez leto premieňa na kultúrne centrum a miesto pre netradičné nápady, ktoré v meste Nitra nemali doteraz svoj priestor. Vytvára projekty, ktoré združujú alternatívnu subkultúru v Nitre. Na ploche 1 ha sa cez leto odohrávajú hudobné festivaly,

konajú workshopy, zážitkové výučbové programy, hrá sa divadlo, usporadúvajú sa prezentácie schopností mladých umelcov, hrá sa petangová liga, cvičí parkúr, pestuje zelenina v permakultúrnej komunitnej záhrade na výmere 200 m², chovajú sa včely, alebo si tu ľudia len tak čítajú knihu, prechádzajú sa so psíkmi, deti sa hrajú na detskom ihrisku. V zime sa tu jazdí na tzv. snowboardových jiboch. Postupne do priestoru pribudlo jazierko, kompostovisko, viacúčelový altánok, pódium, gril, ohnisko. Objekty sa budujú z recyklovaných materiálov.

Dôležitým aspektom projektu je možnosť sebarealizácie členov komunity, spájanie ľudí a rôznych aktivít v priestore parku. Nápad na vytváranie priestoru prichádzajú spontánne, väčšinou vychádzajú priamo z potrieb dobrovoľníkov a členov komunity. Verejné plánovacie stretnutia sa konajú v Hideparku dvakrát ročne, kedy sa pripravujú a koordinujú aktivity na najbližšie obdobie. Na ich usku-točňovaní a ďalšom zhodnocovaní priestoru pracujú vo svojom voľnom čase dobrovoľníci najmä počas víkendov. Projekt je postavený na dobrovoľníctve a vychádza z filozofie, že na svoje fungovanie by si mal zaobstaráť finančné zdroje vlastnými aktivitami.

Hidepark – aktuálny stav

Chov včiel

Krytý priestor – hangár

Aktívne využívanie priestoru parku

Komunitná záhrada

Cvičenie parkúru

Výsledky tretieho ročníka Ceny Slovenskej republiky za krajinu

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014

získala a jej laureátom sa stala:

Obec Liptovská Teplička

s projektom:

„Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr“

za: „obnovu a zachovávanie historických krajinných štruktúr – terasových políčov, ako charakteristických čŕt krajiny v horských prírodných podmienkach prostredníctvom efektívnych manažmentových opatrení (hospodárenia)“

Osobitné uznanie odbornej komisie

bolo udelené nasledujúcim nominantom:

Priatelia trstenskej prírody, o. z.

s projektom:

„Revitalizácia meandra Starého Hornádu“

za: „pochopenie hodnoty krajiny, environmentálne prebudenie komunity a revitalizáciu krajiny prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít“

Obec Horný Tisovník

s projektom:

„Obnova historickej pamäte miesta“

za: „znovuobjavenie historickej pamäte, identity a symbolov miesta v krajine prostredníctvom čítania odkazu minulosti“

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2010

Nominované projekty:

Bratislavské regionálne ochrannárske združenie – Veľkolésky ostrov, návrat k tradičnému hospodáreniu v Dunajských luhoch

Nadácia Ekopolis – Projekt trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis

Obec Suchá nad Parnou – Projekt CBC PHARE „Učíme sa navzájom“ a Trilaterálny projekt „Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov“

Cenu získala **Nadácia Ekopolis** za Projekt trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov nadácie.

ekopolis
n a d á c i a

Odborná hodnotiacia komisia sa rozhodla udeliť osobitné uznanie nasledujúcim nominovaným projektom:

Veľkolésky ostrov – návrat k tradičnému hospodáreniu v Dunajských luhoch v oblasti manažmentu krajiny v území so špecifickým režimom za vysokú vzorovú hodnotu projektu.

Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov a Učíme sa navzájom v obci Suchá nad Parnou za komplexný prístup k lokálnemu manažmentu krajiny, za zapojenie verejnosti do riešenia projektu, systematické zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti a tiež za príkladné zabezpečenie udržateľnosti projektu.

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2012

Nominované projekty:

Čiernohorská železnica, n. o. – Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohorskej železnice v Čiernom Balogu

Občianske združenie TATRY – Program obnovy krajiny v podtatranskom regióne (2000 – 2012)

Obec Čierny Balog – Lesnícky skanzen, nominovaný navrhovateľom Lesy SR, š. p., Banská Bystrica (*kandidát stiahol svoju kandidatúru v septembri 2012*)

Mesto Pezinok – Vinohradnícky náučný chodník

Laureátom ceny v roku 2012 sa stala **Čiernohorská železnica, n.o.** s projektom Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohorskej železnice v Čiernom Balogu.

Osobitné uznanie Ceny Slovenskej republiky za krajinu v roku 2012 neboli udelené.

Cena Rady Európy

V roku 2008, v zmysle článku 11. Európskeho dohovoru o krajine, bola Výborom ministrov Rady Európy ustanovená *Cena Rady Európy za krajinu* (Landscape award of the Council of Europe, (Uznesenie CM/Res (2008)3). Účelom Ceny Rady Európy za krajinu je odmeniť vzorové praktické iniciatívy zamerané na dosiahnutie cieľovej kvality krajiny a zvýšiť povedomie občianskej spoločnosti o hodnotách krajiny.

Cena Rady Európy je čestným vyznamenaním, ktoré oceňuje koncepcie alebo opatrenia implementované miestnymi alebo regionálnymi orgánmi či ich zoskupeniami, alebo pozoruhodné príspevky mimovládnych organizácií v oblasti trvalo udržateľnej ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajín. Cena má formu diplomu. Udeliť možno aj osobitné uznanie. Cena je ocenením procesu implementácie dohovoru na národnej alebo nadnárodnej úrovni, ktorý vedie k efektívnym a merateľným úspechom. Cena tiež pomáha ľuďom byť si viac vedomí významu krajín pre ľudský rozvoj, upevňovať európsku identitu a blaho jednotlivcov a spoločnosti ako celku. Posilňuje účasť verejnosti v procesoch rozhodovania o koncepciách týkajúcich sa krajiny.

Kandidátmi na udelenie ceny sa môžu stať miestne alebo regionálne orgány a ich zoskupenia, mimovládne organizácie, alebo cezhraničné miestne alebo regionálne orgány a zoskupenia miestnych a regionálnych orgánov za predpokladu, že spoločne spravujú príslušnú krajinu.

Slovenská republika na základe národných výsledkov nominuje slovenského kandidáta, laureáta národného kola, na Cenu Rady Európy za krajinu (Landscape Award of the Council of Europe). Návrhy na udelenie Ceny Rady Európy za krajinu predkladajú zmluvné strany Výborom expertov. Národná *Cena Slovenskej republiky za krajinu* je udeľovaná v dvojročnom cykle, každý párný rok s následnou nomináciou na Cenu Rady Európy za krajinu v nepárnom roku.

Pravidlá vzťahujúce sa na Cenu Rady Európy za krajinu boli prijaté Výborom ministrov 20. februára 2008 na 1018. stretnutí zástupcov ministrov. Cena bola po prvýkrát udelená v roku 2009, ešte bez účasti Slovenskej republiky.

Cenu Rady Európy za krajinu 2009 získala **Francúzska republika – Parc de la Deule, Lille Métropole.**

Cenu Rady Európy za krajinu 2011 získalo **Taliansko – „the landscape machine“, Carbonia.**

Cenu Rady Európy za krajinu 2013 získala **Poľská republika - Ochrana ekologických hodnôt v údolí rieky Szprotawa.**

RADA EURÓPY

<http://www.coe.int>

VYHLASOVATEĽ CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Ministerstvo životného prostredia SR

Námestie Ľ. Štúra 1
812 35 Bratislava

Mgr. Pavlína MIŠÍKOVÁ

☎ 00421 2 5956 2190

✉ pavlina.misikova@enviro.gov.sk

NÁRODNÝ KOORDINÁTOR CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Slovenská agentúra životného prostredia

Sekcia environmentalistiky a riadenia projektov

Tajovského 28
975 90 Banská Bystrica

Ing. Martin LAKANDA

☎ 00421 48 4374 130

✉ martin.lakanda@sazp.sk

Ing. Lucia VAČOKOVÁ

☎ 00421 48 4374 185

✉ lucia.vacokova@sazp.sk

www.cenazakrajinu.sk

cenazakrajinu@sazp.sk

© 2014

vydala: Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica,
s podporou Environmentálneho fondu
zostavili: Ing. Lucia Vačoková, Mgr. Iveta Bohálová, Mgr. Daniela Andrejčinová
fotografie: archív SAŽP, nominované projekty
grafické spracovanie: PRO, s.r.o., Banská Bystrica

